

Tanrı Hakkında Tartışmak

Graham Oppy'nin Din Felsefesi Anlayışı

Dr. Musa Yanık

DTA Yayıncılık | DTA Publishing

Yayın No | Publication Number: 108

Kitap Adı: Tanrı Hakkında Tartışmak: Graham Oppy'nin Din Felsefesi Anlayışı
Book Title: Arguing About God:

Graham Oppy's Understanding of the Philosophy of Religion

Yazar | Author: Musa Yanık | ORCID: 0000-0003-4155-933X

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Nisan 2026 | April 2026

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13.5 x 21

Baskı Sayısı | Edition: 2

Sayfa Sayısı | Pages: 212

ISBN: 978-625-8606-19-5

Atf Bilgisi | Cite as: Yanık, Musa. *Tanrı Hakkında Tartışmak: Graham Oppy'nin Din Felsefesi Anlayışı*, Bursa: DTA Yayıncılık, 2026.

1. Felsefe | Philosophy
2. Din Felsefesi | Philosophy of Religion
3. Doğal Teoloji | Natural Theology

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout

Samet Torun - Ahmet Tunçdemir

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

+90 507 227 1297 | bilgi@dtayayincilik.com.tr | www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 47479

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Copyright © All rights of this work belong to DTA Publishing.

Without the permission of the publishing company, the whole or part of the book cannot be printed, published, reproduced or distributed electronically, mechanically or through photocopying.

Tanrı Hakkında Tartışmak

Graham Oppy'nin Din Felsefesi Anlayışı

Dr. Musa Yanık

Bursa 2026

Yazar Hakkında / About the Author

Musa Yanık

İstanbul'da doğdu. Anadolu Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Ondokuz Mayıs Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Metin Yasa danışmanlığında hazırladığı Alvin Plantinga'nın dini epistemolojisi üzerine yaptığı çalışmayla ve doktorasını ise Graham Oppy'nin din felsefesi anlayışı üzerine yaptığı çalışmayla tamamladı. Din felsefesi ve epistemoloji başta başta olmak üzere çok sayıda yayınlanmış akademik çalışması mevcuttur. *Öncül Analitik Felsefe Dergisi*'nde yazarlık ve editörlük yapmaktadır. Alvin Plantinga'dan tercüme ettiği *Tanrı ve Diğer Zihinler* (2024) adlı eser, Türk Felsefe Derneği tarafından her yıl verilen Necati Öner ödülleri, yılın en önemli çevirisi ödülüne layık görülmüştür. Tercüme ettiği diğer eserler arasında, Alvin Plantinga, *Tanrı, Özgürlük ve Kötülük* (Ankara: FOL Kitap, 2022), Alvin Plantinga, *Tanrı ve Diğer Zihinler* (Ankara: FOL Kitap, 2024), David Beck, *Tanrı Var mı?* (Ankara: FOL Kitap, 2024), Linda Zagzebski, *Tanrı, Bilgi ve İyi* (Ankara: FOL Kitap, 2026), Charles Taliaferro, *Din Felsefesi Başlangıç Rehberi* (Bursa: DTA Yayıncılık, 2025) gibi çalışmalar vardır. Ayrıca, *Dini Epistemoloji Nedir?* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2022) adlı çalışmanın yazarıdır. İyi derecede İngilizce, orta derecede Almanca ve Arapça bilen yazarın temel ilgi alanları; analitik felsefe, mantık, epistemoloji ve din felsefesidir.

Born in Istanbul, graduated from the Philosophy Department of Anadolu University. He completed her master's degree at Ondokuz Mayıs University, Department of Philosophy and Religious Studies, under the supervision of Prof. Dr. Metin Yasa, with a study on Alvin Plantinga's epistemology of religion, and her doctorate with a study on Graham Oppy's understanding of the philosophy of religion. He has numerous published academic works, primarily in the fields of philosophy of religion and epistemology. He is a writer and editor for the *Öncül Analitik Felsefe Dergisi*. Her translation of Alvin Plantinga's *Tanrı ve Diğer Zihinler* (God and Other Minds, 2024) was awarded the most important translation of the year prize at the Necati Öner Awards, given annually by the Turkish Philosophy Association. Among his other translations are Alvin Plantinga, *Tanrı, Özgürlük ve Kötülük* (God, Freedom and Evil), (Ankara: FOL Kitap, 2022), *Tanrı ve Diğer Zihinler* (God and Other Minds), (Ankara: FOL Kitap, 2024), David Beck, *Tanrı Var mı?* (Is There a God?), (Ankara: FOL Kitap, 2024), Linda Zagzebski, *Tanrı, Bilgi ve İyi* (God, Knowledge and the Good), (Ankara: FOL Kitap, 2026), and Charles Taliaferro, *Din Felsefesi Başlangıç Rehberi* (A Beginner's Guide to the Philosophy of Religion), (Bursa: DTA Yayıncılık, 2025). He is also the author of *Dini Epistemoloji Nedir?* (What is Religious Epistemology?), (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2022). Fluent in English, and with intermediate knowledge of German and Arabic, his primary areas of interest are analytical philosophy, logic, epistemology, and the philosophy of religion.

Rahmetli Abim Bilal Yanık'ın Aziz Hatırasına

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	9
Giriş.....	13

I G. OPPY'NİN DİN FELSEFESİNE GENEL BİR BAKIŞ

1. G. Oppy'nin Çalışmaları ve Entelektüel Biyografisi.....	21
2. Ateizm, Yeni Ateizm ve G. Oppy.....	23
3. G. Oppy'nin Din Felsefesi Anlayışı ve Analitik Din Felsefesi	37

II G. OPPY'NİN DİN FELSEFESİNDE BAZI PROBLEM ALANLARI

1. G. Oppy ve Dünya Görüşlerinin Değerlendirilmesi	43
1.1. Teizm ve Natüralizm Betimlemesi	43
1.2. Karşılaştırma İçin Kullanılan Teorik Erdemler	48
1.3. İki Rakip Dünya Görüşü	50
2. Din, Bilim ve Natüralizm	62
2.1. Din-Bilim İlişkisine Dair Temel Tespitler.....	69
2.2. Natüralizme Karşı Evrimsel Argüman.....	74
3. Dini Epistemoloji Anlayışı	86
3.1. İnanç ve Sistematik Tutumlar	86
3.2. Kanıt İhtiyacı Tartışmaları.....	90
3.3. İman ve Rasyonalite	92

III G. OPPY'NİN DOĞAL ATEOLOJİ ANLAYIŞI

1. Doğal Ateoloji ve Kötülük Problemi	97
1.1. Mantıksal Kötülük Problemi ve Özgür İrade Savunması	99
1.2. Şüpheli Teizm ve Delilci Kötülük Problemi	123
1.3. Cennet Problemi	149
2. Ateolojik Kozmolojik Argümanlar.....	157
3. Ateizm ve Objektif Ahlak.....	165
4. Ateizm ve Hayatın Anlamı	181
Sonuç	191
Kaynakça	197
Extended Summary	210

ÖN SÖZ

Tanrı'nın varlığına dair tartışmalar söz konusu olduğunda, ön plana çıkan iki farklı dünya görüşü teizm ve ateizmdir. Birbirine zıt olan bu iki yaklaşımın, birçok alt versiyonu bulunmaktadır. Ateizm içerisinde, pozitif ya da delilci ateizm olarak bilinen gelenek, Tanrı'nın var olmadığını iddiasını gerekçelendirmek üzerine kuruludur. Günümüz din felsefesi içerisinde, bu geleneğin öne çıkan isimlerinden birisi Graham Oppy'dir. Kendisi, yaptığı çalışmalarla, din felsefesi literatüründe son zamanlarda sıklıkla atıf almış ve ayrıca “dost ateizmi” olarak bilinen ve teizm ve ateizm arasında akademik anlamda diyalogdan yana bir tavır koymuştur. Onun doğal teolojiye bakışı ne kadar negatifle, doğal ateolojiye bakışı da bir o kadar negatiftir. Zira Oppy, argümanlar yerine dünya görüşlerinin değerlendirilmesini merkeze almış ve çalışmalarını bu minvalde sürdürmüştür.

Bu çalışmaların teist ve ateist felsefeciler tarafından değerlendirilmesi önemlidir. Ancak ülkemizde yapılan din felsefesi çalışmalarında Oppy'nin muhtelif çalışmalarına atıf yapılsa bile başlı başına onun din felsefesi anlayışını ele alan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında Oppy'nin din felsefesi anlayışını değerlendirmek, din felsefesi alanına katacağı kavram zenginliği göz önüne alındığında önem arz etmektedir.

Çalışmamız, giriş ve sonuç kısmı hariç, iki ana bölümden ve dört başlıktan oluşmaktadır. İlk bölümde Oppy'nin entelektüel biyografisi incelenmiş ve eğitimi, eserleri ve yürüttüğü projeler üzerinde durulmuştur. Ayrıca din felsefesi içerisinde kullandığı kavram terminolojisi ve metodolojisi hakkında bilgiler verilerek, bunların din felsefesi literatüründeki önemi ele alınmıştır. Bu bakış açısından yola çıkarak, yeni ateizm ve pozitif ateizm gibi çeşitli yaklaşımlar üzerinden karşılaştırmalar yapılarak, kendisinin

çalışmalarını hangi yaklaşıma dahil edebileceğimiz konusu tartışılmıştır. Görebildiğimiz kadarıyla Oppy'nin din felsefesi içerisinde kullandığı metodoloji, açık bir şekilde analitik yaklaşımdan ileri gelirken, yine bu disiplin içerisindeki çalışmalarını, pozitif ateizm olarak bilinen geleneğe dahil edebilmemiz mümkün gözükmemektedir. Zira kendisinin çalışmalarında hem yeni ateist yaklaşıma dair eleştirilerini hem de analitik yaklaşıma dair açık tutumunu belirgin bir şekilde ifade ettiği görülmektedir.

Bu doğrultuda, analitik yöntemin ve geleneğin ne olduğu, bu gelenekten nasıl yararlanabileceğimiz ve mantık, analitik metafizik ve analitik epistemoloji gibi diğer alt disiplinlerle nasıl etkileşime gireceğimiz gibi hususlar üzerinde durulmuş ayrıca bu hususlar yorumlarla birlikte kritik edilerek ele alınmıştır.

Birinci bölüm içerisinde ele aldığımız bir başka konu, "Natüralizm ve Teizm" karşılaştırması olmuş ve Oppy'nin karşılaştırmalarda kullandığı kavramlar tanıtılmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca şüpheli teizm, mükemmel varlık teizmi ve açık teizm gibi diğer tanımlamalarla birlikte karşılaştırma yapılarak, konunun literatürdeki yerine vurgu yapılmıştır. Bu kavram tahlillerinden sonra, Oppy'nin üzerinde durduğu ana problemi, yani genel anlamda teizmi natüralizme tercih etmek için makul bir gerekçenin olup olmayacağına ilişkin kendisinin yaptığı değerlendirmeler üzerinden durum tahlil edilmiştir.

Bu bölüm dahilinde ele aldığımız din, bilim ve natüralizm kısmında ise sıklıkla gündeme getirilen din-bilim ilişkisi konusuna değinilmiş ve bu husus, Oppy'nin görüşleri üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kısım dahilinde, bilim insanların gerçekten inançlarından veya metafiziksel ön kabullerinden bağımsız işler yapıp yapamayacağı ve herhangi bir alanda uzman olan bir bilim insanının veya bilimsel topluluğun bilimsel görüş olarak ifade ettiği bir durumun, onların siyasi veya dini görüşlerinden bağımsız olup

olamayacağı gibi sorular üzerinde durulmuştur. Ayrıca konuya, bilim insanları herhangi bir dini inanca sahip olabilir mi? Dini inanca sahip olmak bilim insanının yapmaya çalıştığı bilimsel çalışmaları baltalar mı? gibi spesifik sorular da dahil edilerek, problem alanı zenginleştirilmiştir.

Açıkçası bu bölüm dahilinde ele alınan problemlerden yola çıkılarak, natüralizm ve teizmin metafiziksel ön kabulleri üzerinden en genel anlamda bilime dair çatışma ya da uyum olduğunu iddia etmek yetersiz görünmektedir. Zira bilim yapabilmek için belirli metafiziksel ön kabullerimizin olması gayet anlaşılabilir bir şeydir. Teizmin geniş ontolojisi düşünüldüğünde, içerisinde natüralizmi de barındırdığından, tek başına natüralizm karşısında teizm, daha fazla açıklama gücüyle bilim yapabilmek için daha fazla motivasyona ve avantaja sahip görünmektedir. Nitekim bilimin, bizim bilgi kapasitemizi artıracak yapıda olması gerektiği düşünüldüğünde, ontolojik natüralizm ve metodolojik natüralizmin belirli bir sınırlamayı da içerisinde barındırdığından, bunu sağlayabilmesi pek mümkün değildir.

Yine bu bölüm içerisinde ele aldığımız bir diğer konu filozofumuzun dini epistemoloji anlayışı olmuştur. Bu doğrultuda iman, rasyonalite ve inanç gibi kavramlar üzerinden yapılan yorumlar irdelenmiştir. Bilhassa filozofumuzun iman kavramı üzerinde sıklıkla durduğu ve meseleyi bilgi ve doğruluk gibi epistemolojinin kavramları yerine, güven, tutumlar, sadakat ve bağlılık gibi duygusal kavramlar üzerinden ele almış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tezimizin ikinci bölümünde, filozofumuzun Tanrı'nın varlığı aleyhinde olan argümanlara bakış açısı ve eleştirilerine yer verilmiştir. Bu bölümde, öncelikle doğal ateolojinin önemli argümanlarından biri olan kötülük problemi, filozofumuzun bakış açısından irdelenmiştir. Buna göre mantıksal kötülük problemi söz konusu olduğunda, filozofumuzun karşıt-olgusalıklar ve bağdaşırıcı özgür irade üzerinden konuya yaklaştığı görülmüştür. Oppy'nin meseleyi kötülük

yerine büyük ölçüde özgürlük teorilerine indirgemesi, bir eksiklik ve itiraz olarak dile getirilmiştir. Delilci kötülük problemi söz konusu olduğunda ise, filozofumuzun şüpheci teizmin yanıtlarına itiraz ettiği gözlemlenmiştir. Oppy'nin cennet problemi başlığı altında, Tanrı'nın hem özgür olduğumuz hem de yalnızca iyilikler yapabildiğimiz bir dünya ya da mekan yaratabilme ihtimaliyle, dünyadaki kötülükleri karşılaştırdığı ve itirazlar yönelttiği anlaşılmıştır.

Elbette her akademik çalışmada olduğu gibi, bu çalışmada da teşekkür etmem gereken epey isim bulunmaktadır. Öncelikle doktora tezi olarak hazırlanan ve daha sonra kitap olarak yeniden üzerinde çalışılan bu çalışmanın; bütün aşamalarında yardımını esirgemeyen aynı zamanda hem akademik hem de kişisel yolculuğumda bana rehberlik eden kıymetli danışmanım Prof. Dr. Metin YASA'ya ve çalışma boyunca karşılıklı fikir alışverişinde bulunduğum Dr. Graham Oppy'e bütün emekleri için minnettarım; verdikleri fikir ve önerilerle çalışmama katkı sağlayan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Cafer Sadık YARAN'a ve Prof. Dr. Fethi Kerim KAZANÇ'a teşekkür ederim. Çalışmanın okunması ve daha birçok konuda bana yardımcı olan Doç. Dr. Nazif MUHTAROĞLU'na ayrıca yorumlarıyla bana destek olan Prof. Dr. Mustafa ÇAKMAK, Doç. Dr. Fatma YÜCE'ye ve editörlük sürecindeki yardımları için Doç. Dr. İsmet TUNÇ'a teşekkürü borç bilirim. Bunun yanı sıra bütün eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi destekleriyle yanımda olan başta amcam Hüseyin YANIK olmak üzere ailemin her bir üyesine ve başta Taner BEYTER olmak üzere Öncül Analitik Felsefe Dergisi ekibine teşekkür ederim.

Musa Yanık
Ordu, 2026